

פנינים משולחן רבנו הגאון

רבי אברהם גנחובסקי

זצלה"ה

לע"נ הרבנית
הצדקנית מרת
אסתר הרטה ע"ה
בת הר"ר רפאל
יונה זצ"ל

פרשת כי תצא תשע"ט

עוד יש לדון, דאף אם בטל ברוב, היינו זוקא בכגון קרבן פסח דבטלה קדושתו, אבל במצוות שלא שייך בהם קדושה, כגון ביצים של שילוח הקן, לא נימא ביטול ברוב. וצריך עיון. [וכן נימא לענין אתרוגים וכדומה].

ג. האם תליא בדין ממון

הנה העירו לדחות עוד, דהכא החיוב והפטור תליא בדין הממון, וכיון דהממון לא בטיל, [דהיינו דלא פקע שם הפקר], אם כן גם המצוה לא בטילה ואיכא מצוות שילוח הקן.

אך לעני"ד יש לדון בזה, דאע"פ דההפקר לא בטיל, אבל המצוה תתבטל, דמאי שנא אם הפטור מהמצוה בגלל סיבה שאינה ממון דאמרינן דהמיעוט בטל בו, ובין אם הפטור מחמת סיבה של ממון, דגם כן נימא דהמיעוט בטל בו. כן היה נלענ"ד.

אבל הנה דנו בפוסקים כשיש שלשה שותפים ואחד מהם אסר בקונם, דיתבטל חלק הנאסר מדין ביטול ברוב דהרי הרוב מותר. [דהנה בתשובות עין יצחק (אוי"ח סי' כ"ו) הקשה מהא דבשותף שאוסר על חברו, מיתסר למאן דאמר אין ברירה, וכן לר' אלעזר בן יעקב ביש בו כדי חלוקה, ונימא ביטול ברוב, ולית לן משום דבר שיש לו מתירין, דבמודר לא שייך, כמו שכתב מהרי"ט (מובא בשו"ת הגרע"א קמא סי' ס"ה), ודינא דשותפים אף כשהנדר מיעוט כגון בגי שותפין, כדמוכח ממתניתין (נדרים מ"ח א') דאחד מהעיר יכול לאסור. ועיין שם בעין יצחק שהוכיח מהתם דדבדב שלא היה מבורר מתחילתו אינו בטל ברוב].

והשתא תיקשי אם כן בחמץ של שלשה שותפין לא יעבור בבל יראה מן התורה, דכל חלק יש רוב כנגדו שאינו עובר עליו, ולא אשתמיט כן, ונצטרך לחלק דהבל יראה קאי על הממון והרי הממון לא בטל, ואם כן נימא דהוא הדין בשילוח הקן. [א"ה. ושאיני קונם דלא קאי על הממון אלא על השימוש, ומשום הכי בטל ברוב].

נתערבו המזומן והאינו מזומן

הנה יש לעיין בשילוח הקן ויש אפרוח אחד מזומן ואחד שאינו מזומן, כגון שבביצה קמייטא זכתה חצירו ובביצה שניה נתכוין שלא לזכות, ונתערבו שתיהם.

הנה כתב הגרע"א (קמא סי' כ"ג) דבנתערבו חפצים של ב' אנשים, היכא דאין מקפידין, נעשה ממילא שותפות, והלכך כתב דבאיכא פירוורי חמץ ופירוורי מצה מעורבין, ואינו ניכר איזה מהן חמץ, וביטל רק החמץ, אפילו הכי עובר בבל יראה, דאע"פ שביטל החמץ, מכל מקום כיון דאכתי חמץ מעורב עם המצה ואי אפשר להפרידם, אם כן לא אמרינן שחל ההפקר רק על החמץ, אלא אמרינן דבכל חלק וחלק הבעלים והפקר הם שותפים, ונמצא דאכתי יש לו בעלות על החמץ. [וצריך עיון דהא התם מקפיד על החמץ].

וכעין זה פסק בתשובות הרי בשמים (להגאון ר' אריה ליבש הורוויץ זצ"ל, ח"ג סי' ע"ב) בגוונא דבטעות קנה חמשה כרטיסים במקום ארבע, וזכה אחד מהם, דהקונה נוטל ארבע חמישיות והמוכר חמישית. וילפו לה הגרע"א והרי בשמים, מדברי התרומת הדשן (סי' ש"ד) המובא בשולחן ערוך (חוי"מ סי' רצ"ב סעי' י').

מעתה יש לעיין לענין נידון דידן, דהרי מכיון דנתערבו האפרוחים ואינו ניכר איזה מהן של הפקר, אם כן כל אחד מהן הוה חצי של הפקר וחצי של הבעלים, ואם כן יש לעיין האם נימא דאינו מחוייב בשילוח מכיון דאינו כולה של הפקר.

ביטול ברוב בשילוח הקן

שֵׁלַח תְּשַׁלַּח אֶת הָאֵם וְאֶת הַבְּנִים תִּקַּח לָךְ וגו' (כ"ב ז')
הנה קיימא לן דשילוח הקן נוהג רק באינו מזומן, והיינו אם הביצים הם של הפקר. והלכך אם התעופפה האם ונמצא הקן בחצירו, זכה בעל החצר שלא מדעתו בהביצים, ואין בהם מצוות שילוח הקן. (בבא מציעא ק"ב א').

ויש לעיין כאשר היו שתי ביצים וזכה בהם, ומסר מודעה שמכאן ולהבא אינו זוכה בהביצים שיוולדו, ואחר כך נולדה ביצה שלישית, והתערבה עם הראשונות, האם יכול לקיים שילוח הקן בביצה השלישית שנמצא בתוך התערובת.

א. צדדי הספק

צדדי הספק, מי נימא דיכול לקיים שילוח הקן עם הביצה האחת בכל מקום שהוא. או דילמא יש לומר דכיון דשתי הביצים פטרות משילוח הקן, לא שייך לחייב מחמת השלישית שחייבת, דהוא בטל ברוב ביצים שאינם חייבים בשילוח.

ב. עוד אופנים בנידון הנ"ל

הנה לכאורה תליא זה במצה שנאפתה לשמה, ויש מצות שלא נאפו לשמה, ונתערבו ואוכל את שלשתן, האם יצא ידי חובתו, מי נימא דבטלה ברוב ואיבדה שם המצוה לענין היכולת לצאת ידי חובת מצוה. והנה בשכבר הימים שמעתי מהגאון בעל זכר טוב שליט"א לדון מהו אם פת העירוב התבטלה בשתים אחרים שאינם של עירוב, האם בטל העירוב, ויליף לה מירושלמי (א"ה. לא מצאנו, נא להאיר עיננו) דאינו בטל ברוב. [הנה להצד דלא בטל, יש לעיין בעירב בדבר האסור באכילה, ועד כניסת החג נתבטל האיסור ברוב, האם יחול העירוב, והדין נותן דיחול העירוב, כיון שאיסורו בטל ושם עירוב שבו לא בטל].

להוכיח מהגרע"א דבטל ברוב

הנה יש לדון להוכיח מדברי הגרע"א דמצוה בטל ברוב:

א. מסברא בטל ברוב

הנה כתב הגרע"א בתשובות (תניינא סי' קל"ב) דמסברא יש לומר דמצוה בטל ברוב ואינו מקיים בו המצוה. ואם כן נימא דהוא הדין בנידון דידן דג' ביצים דבטל ברוב ואין כאן מצוה דשילוח הקן.

והוכיח כך הגרע"א, דהנה אסור לאכול מוח שבתוך עצם דקרבן פסח, מפאת לאו דעצם לא תשברו בו. והקשה הגרע"א דאמאי לא אמרינן דמשום מצוות עשה דאכילת פסח יהא מחוייב לבטל עצם דהגולגולת, [וכן שארי עצמות דיש בתוכם מוח], בתוך שאר עצמות דחולין, ואחר כך יהא מותר לשוברם כדי לאכול המוח. אלא יליף מהכא הגרע"א, דדבר שנתבטל ברוב אין כאן מצוה, ואם כן מכיון דבטל העצם, פקע שם פסח מיניה, ואינו מקיים באכילתו מצות עשה דאכילת קרבן פסח.

ב. לדחות בתרתי

אך הא דהוכחנו מדברי הגרע"א דשילוח הקן בטל ברוב, יש לדחות בתרתי, חדא, דבאמת מסקנת הגרע"א (שם) אינה כן, דמצוה אינה בטילה ברוב, דהוכיח הכי מסוגיא בפסחים (פ"ח ב', בחמשה שנתערבו פסחיהן), ואם כן ודאי יהא חייב בשלוח הקן.

האם שרי מחמת ספק לקולא

יש לדון עוד בגוונא הנ"ל, האם פטור מלשלח שתייהן, לשיטת הרמב"ם (פ"ט מהל' טומאת מת ה"ז) דספק דאורייתא מן התורה לקולא.

א. ממה נפשך אחד חייב בשילוח

הנה אם היה רק אחד מהם קמין, לדעת הרמב"ם (פ"ט מהל' טומאת מת ה"ב, פ"י מהל' כלאים ה"ז) דספק דאורייתא מן התורה לקולא, היה פטור מן התורה ממצוות שילוח, וגם ליתיה גביה הלאו דלא תקת, אמנם השתא דאיכא תרוייהו אלא שנתערבו זה עם זה, יש לעיין האם שרינן לזכות באפרוחים בזה אחר זה, אע"פ דממה נפשך מבטל מצוה, דהרי ודאי אחד מהם חייב בשילוח.

ב. שיטת מהרי"ט

הנה יש לדון בעלמא היכא דכל אחד לחוד שרי, ואחד משניהם ודאי אסור, האם מותר למיעבד תרוייהו בזה אחר זה, כגון באופן דאיכא לפנינו ב' חתיכות של תרומה, ואחד מהן נטמא, ומטהרין את שניהם מחמת ספק טומאה ברשות הרבים, האם מותר לאדם אחד לאכול את שתייהן, דממה נפשך קא עביד איסורא.

וכתב במהרי"ט (יו"ד ח"ב סי' א') דאסור, דהנה אמרינן בגמרא שבעות (י"ט א') דבשני שבילין אחד טמא ואחד טהור, והלך בראשון ונכנס למקדש והזה וטבל, ואחר כך הלך בשני ונכנס למקדש, חייב קרבן, דהרי ודאי טמא מכח אחת מבי' הפעמים. [וכתבו תוספות (שם ד"ה הלך) דאיידי דוקא ברשות הרבים, דספק טומאה ברשות היחיד טהור].

ואם כן כמו דאמרינן דאסור להיכנס פעם שנית לבית המקדש, מחמת דממה נפשך קעביד איסור, אע"פ שכל כניסה בפני עצמה מותרת, אם כן הכי נמי אסור לאכול שני החתיכות באופן שאחת מהן ודאי טמא, אע"פ שכל אחת בפני עצמה מותרת.

ג. שיטת חידושי הרי"ם

אמנם בחידושי הרי"ם (תשובות יו"ד סי' ט') כתב דשרי, דכיון דכל אחד מותר בפני עצמו, מותר לעשות שניהם בזה אחר זה, דמה איכפת לן לגבי השני מה שעשה קודם הראשון, דממה נפשך אם הראשון אסורא, הא לא יאסר השתא בהשני, ואם מותר הראשון והשני אסור, היינו אף אם לא עשה הראשון. ולפי דבריו יהא מותר מן התורה לאיש אחד לאכול את ב' התרומות.

ורמי בחידושי הרי"ם אנפשיה מסוגיא דשבעות הנ"ל, דאמרינן דמביא קרבן ממה נפשך. ותיירך דשאני התם לענין חיוב קרבן, דדינא הוא דהנכנס לבית המקדש בטומאה יביא קרבן, ושייד לחייב קרבן על המציאות דממה נפשך חייב קרבן, אע"פ דבאמת שרינן ליה למיעבד הני ב' כניסות לכתחילה מן התורה, [ורק מדרבנן אסרינן].

ד. מעתה בנידון דידן

מעתה בנידון דידן, בשלמא לדעת מהרי"ט ממה נפשך איכא מצוה ואם כן אינו יכול לקחת שניהם לעצמו, אמנם לדעת חידושי הרי"ם נימא דכשם שליכא עבירה בזה אחר זה הכי נמי ליכא מצוה.

אך יש לחלק, דהא דליכא עבירה לחידושי הרי"ם הוא מפאת דהוה כאונס, וממילא נהי דקאכיל איסורא מכל מקום אכיל בהיתר, משא"כ הכא דהא אשתכח דיש מצוה באחד מתרוייהו, אם כן נימא דחייב לשלח אחת מהן. ועיין.

ותיקשי אמאי פירש רש"י דאיידי דבתחילה היה שלו.

א. אזיל גם לשיטת ר' יהודה

הנה איתא במשנה (בבא קמא מ"ד ב') דפליגי תנאי בשור של הפקר שהרג את הנפש האם חייב סקילה, דלרבנן גם שור של הפקר חייב סקילה, ולר' יהודה פטור מסקילה.

מעתה יש לומר דפירש רש"י דאיידי דבתחילה העוף היה שלו, דכך אזיל גם לשיטת ר' יהודה דשור של הפקר שהרג את הנפש פטור מסקילה, ומשום הכי פירש דאיידי דבשעה שהרג את הנפש היה שור שלו, ורק אחר כך מרד ונעשה של הפקר וחייב בשילוח.

ב. קושיית המנחת חינוך

אמנם כבר הקשה במנחת חינוך (מצוה תקמ"ה ס"ק י"ז) אמאי הוצרך רש"י להעמידה דוקא כר' יהודה, הרי קיימא לן כרבנן דשור של הפקר שהמית גם כן חייב סקילה.

וכתב בדובב מישרים (חי"ג סי' קכ"ו) דיש ליישב, דהגמרא הנ"ל בחולין הוא מימרא של רבינא, והרי לרבינא נקטינן כר' יהודה, דהנה איתא במשנה בבבא קמא (ט' ב') דבנכסים המיוחדים חייב לשלם תשלומי נזקין, ובגמרא (שם י"ג ב') איכא כמה מהלכים היאך לפרש המשנה, ורבינא מפרש דאתי לפטור בנגח ואחר כך הפקיר, ואם כן לשיטת רבינא איכא סתם מתניתין דבבא קמא כר' יהודה דפטור.

אמנם הרי הא דנכסים המיוחדים איירי לענין שור שהרג שור, שהחייב הוא תשלומין ולא סקילה, ואם כן כל זה אם נימא דסבירא ליה לרש"י כהסוברים דדינא דנגח שור ואחר כך הפקיר דפטור מתשלומי נזקין, היינו רק לר' יהודה דפטור שור הפקר ממיתה, וכדאייתי בדובב מישרים (שם) בשם ירושלמי (בבא קמא פ"ד ה"ז). אמנם ברא"ש (שם פ"א סי' ט"ז) כתב לא כך, דרבנן לא פליגי על ר' יהודה אלא לענין חיוב סקילה, כגון בשור שהמית אדם, אבל לענין חיוב תשלומין, כגון בשור שהמית שור, לא פליגי וכולי עלמא מודי דפטור מלשלם.

ג. הרי פטור גם בהפקיר אחר כך

אמנם אכתי תיקשי, דהרי איתא בגמרא (שם מ"ד ב') דר' יהודה סובר דשור של הפקר פטור גם בנגח ואחר הפקיר, ואם כן אם מרד בו ונעשה הפקר, פטור אפילו כשהיה ביד הבעלים בשעה שהרג את הנפש. והנה קושיא עצומה דא, הובאה בחזון איש (נורה דעה סי' ר"ד ל"ד קל"ח ב'), בבא קמא סי' ג' ס"ק ט"ז) בשם הגאון אבנה דהחזון איש, ונשאר בקושיא. וכך הקשה בדובב מישרים (חי"ג סי' קכ"ו).

ב' תשובות לקושיא הנ"ל

הנה נביא ב' דרכים ליישב קושיא הנ"ל (אות ג' הנ"ל) דאבנה דהחזון איש, חדא, דבשעה שעושה שילוח הקן חוזר וזוכה בהאם. ושנית, דדברי רש"י איירי רק להסלקא דעתיד בהגמרא דאיידי לאחר שהיה כבר גמר דין.

א. תירוץ דובב מישרים

כתב בדובב מישרים (שם) ליישב דברי רש"י, דהנה אע"פ דפטור ר' יהודה בנגח ואחר כך הפקיר, מכל מקום אם אחר כך חזר הבעלים וזכה בו חייב סקילה. [כן מבואר בשולחן ערוך חו"מ סי' ת"ו סעי' ג'].

אם כן הכא נהי דעוף שהרג את הנפש ואחר כך מרד ונעשה הפקר, פטור מסקילה, מכל מקום הרי בשילוח הקן מגביה לה והדר זוכה, אם כן חייב להביאו לבית דין ליסקל, ולהכי אמרינן דפטור משלוח הקן.

ב. קושיא על הדובב מישרים

אמנם צריך עיון בדבריו, דהא על מנת לשלח האם, אינו מחוייב לזכות באם אלא יכול לשלחה גם בלא לזכות בה.

ולומר דכיון שהיא בידו, חייב לזכות בה כדי לחייבה מיתה ולהביאה לבית דין, צריך עיון מנא לן כיון דהשתא פטורה.

אלא יש לעיין בשור שהרג את הנפש וחייב סקילה, האם לשיטת ר' יהודה שרי להפקירה ולפטרה ממיתה בית דין מכל דינא דנגח ואחר כך הפקיר.

ואם נימא דאסירא להפקיר, אולי חייב לזכות בה כדי לתקן חטאו שהפקירה. אך לכאורה אינו כן, דדמי לעושה טליתו בת ד' כנפות

עוף טהור שהרג את הנפש

הנה איתא בגמרא חולין (קל"ח ב') עוף טהור שהרג את הנפש פטור משילוח הקן, מאי טעמא דאמר קרא "שלח תשלח את האם" במי שאתה מצווה לשלחו, יצא זה שאי אתה מצווה לשלחו אלא להביאו לבית דין לקיים ביה "ובערת הרע מקרבך". [ואיידי דלא נגמר דינו, דאם כבר נגמר דינו אז הוה בר קטלא].

והנה איירי דוקא בעוף של הפקר שהרג את הנפש, דהא קיימא לן דמצוות שילוח אינו נוהג אלא באינו מוזמן, והיינו בשל הפקר.

אמנם פירש רש"י (שם) דאיידי דבתחילה כשהעוף הרג את הנפש היה העוף שלו, ורק אחר כך מרד ונעשה הפקר, ואחר כך חזר להקן.

שתהא רק בת שלש כנפות דשרי. וצריך עיון.

ג. עוד תירוץ דאיירי לאחר גמר דין

הנה הביאו ליישב בשם מרן הגר"ח"ק שליט"א, דרשיי איירי באופן שמרדה לאחר גמר דין, דדברי רשיי הם לסלקא דעתין דהגמרא (חולין שם) דהא דפטור משילוח איירי לאחר הגמר דין שהעוף חייב סקילה, ואם כן שפיר יש לפרש דאזיל לר' יהודה, דהעוף חייב בסקילה מכיון דבשעת גמר דין היה שלו, ומכל מקום הוה אמינא דחייב בשילוח הקן, מכיון דלאחר הגמר דין מרד בו ונעשה הפקר. [ובכהאי גוונא שהפקיר רק לאחר הגמר דין גם לר' יהודה חייב סקילה].

אמנם לאחר מסקנת הגמרא דאיירי דלא נגמר דיניה לסקילה, אם כן באמת איירי דוקא לרבנן דר' יהודה דשור של הפקר חייב סקילה. אבל לר' יהודה דשור של הפקר פטור מסקילה, אם כן באמת לא אשכחן דעוף שחייב בשילוח והיינו עוף של הפקר, יהא חייב סקילה.

ד. לא אמרה שלח לתקלה

אך הקשו דאם איירי לאחר שנגמר דינו למיתה, אם כן מיתסר בהנאה כדן שור הנסקל, ומאי שייך לדון לחייבו בשילוח הקן, הא לא אמרה תורה שלח לתקלה.

ויש ליישב דהרי תוספות (שם ק"ח ב' ד"ה יצא) הביאו בשם רשיי [ואצלנו ליתא] דבאמת פירש סוגיין דפטור משום דלא אמרה תורה שלח לתקלה, ותוספות הקשו דהרי מסקינן דאיירי לפני גמר דין, ואם כן ליכא בהו תקלה, אבל באמת לסלקא דעתין דמוקמינן דאיירי לאחר גמר דין זהו הטעם.

[א"י. אמנם תיקשי דהרי איתא בגמרא דהטעם דאין לומר דאיירי לאחר גמר דין, היינו מכיון דהוא בר קטלא, ובריטב"א פירש דהיינו משום דלא אמרה תורה שלח לתקלה, אמנם רשיי לפנינו פירש לא כך, אלא משום דאם נגמר דינו היאך נמלט. עיין].

להבעלים זכות בהשור לסוקלו

הנה הבאנו לעיל קושיית הגאון אבנה דהחזון איש, דלשיטת רבי יהודה שור של הפקר שהרג את הנפש פטור מסקילה גם כשהיה שלו ואחר כך מרד בו ונעשה הפקר. ויש לעיין בדבריו, דנהי דנעשה הפקר, הא אכתי יש לו זכות לסוקלו, ואם כן לא יפטר. והיינו כמו שכתב בחזון איש וכדלקמן:

א. אם חייב סקילה אז הוה הפקר

הנה בגמרא בבא קמא (צ"ב) דיינינן בשור מועד שהרג את הנפש וגם הזיק, שידונו תחילה דיני נפשות ואחר כך דיני ממונות.

והקשו הגרע"א (שם) וקצות החושן (סי' ת"ו ס"ק ב') ובתשובה שבסוף שולחן ערוך הגר"ז, הרי אם ידונו דיני נפשות נאסר בהנאה ונעשה הפקר (כמבואר בכריתות כ"ד א'), ואם כן יפטר על דיני ממונות דהוה ליה נגח ואחר כך הפקיר, והרי לר' יהודה נגח ואחר כך הפקיר פטור.

והגרע"א הוסיף דכתב ברא"ש (בבא קמא ס"י ט"ז) דרק לענין סקילה פליגי רבנן על רבי יהודה, אבל לענין נזקינן כולי עלמא מודו דאם אחר כך הפקיר השור פטור. [ובקצות החושן (שם) תירץ דאיסורי הנאה הוה שלו, דבאיסורי הנאה לא מהני הפקר כלל].

ותירץ בחזון איש (בבא קמא ס"י ג' ס"ק ט"ז) דכיון דיש לבעלים זכות בהשור שהם יקיימו בה מצות סקילה, וכמבואר בגמרא בבא קמא (צ"א ב') שזה זכות של הבעלים לקיים המצוה ואין לאדם אחר לסוקלו במקומו, אם כן מכיון שיש להבעלים זכות בהשור, עדיין חייב על נזקיו אף שאינו שלו, וכמו בשומר על בהמה, או בגזלן על בהמה.

[ולפי זה בחמץ בפסח, אם הזיק החמץ, אע"פ דהחמץ אסור בהנאה וחשיב הפקר, מכל מקום יהיו הבעלים חייבים מכיון דיש להם זכות בהחמץ לקיים בו מצוות שריפת חמץ].

ב. מהו בנידון דידן

מעתה בנידון דידן בעוף שהרג הנפש ומרד, נהי דהוה הפקר ולר' יהודה בהפקר פטור מסקילה, מכל מקום הא אכתי יש לו זכות לסוקלו, ואם כן לא יפטר מסקילה.

אבל זה טעותא, דאם כן היאך אמרינן דלר' יהודה בשור שהרג אדם ואחר כך הפקיר קודם גמר דין דפטור, הרי יש לו זכות מצוה לסוקלו.

ועל כרחך צריך לומר דלא קשה מכמה טעמי וכדלקמן.

ג. דין שומרים לענין חיוב שור הנסקל

חדא, יש לומר דכל סברת החזון איש הנ"ל היינו רק לענין תשלומי נזיקין, דהרי גם שומר וגזלן חייבים בנזיקין, אבל אין לחייבו מיתה משום שור הנסקל לשיטת ר' יהודה דשור הפקר פטור, דהרי לא מצינו דבכהאי גוונא שומר וגזלן חייבים דבזה בעינן שלו ממש.

ויהא נפקא מינה בקדשים קלים לרבנן דר' יוסי הגלילי, דנהי דחייב על נזקי ממונו, וכמו שכתב בחזון איש (שם), מכל מקום יהא פטור מסקילה. [אמנם אם נימא דיהא חייב דחשיבא שורו אם כן הדר תיקשין].

ד. קודם גמר דין שאני

שנית, יש לומר דשאני קודם גמר דין, דשור הנסקל שהפקיר קודם גמר דין לא חשיב זכות מצוה דהרי עדיין אין לו זכות מצוה.

ה. מחזיקים בשור כדי לסוקלו

תו, דהרי כתב בחזון איש במקום אחר (חוי"מ בליקוטין סי' י"ט לדף מ' ד"ה ור"ת) דדבריו הנ"ל הם היכא דהבעלים מחזיקים השור כדי לסוקלו, ואם כן במרדה או בהפקיר לא שייך כן. וצריך עיון.

ליכנס בשדה של השני לשלוח

הנה איתא בגמרא חולין (קמ"א ב') עובדא בלוי בר סימון שהקנה את פירות שובכו [היינו האפרוחים והבצים] לרב יהודה, ושמואל אמר לר' יהודה דמכיון דהני ביצים היו פירי חדתי, שמעולם לא עמדה האם מעליהם, אם כן לוי בר סימון גופיה לא הוה קני להביצים בקנין חצר, שהרי אסור לזכות בהביצים כל זמן שהאם רובצת עליהן, אם כן כדי שלוי יוכל להקנות הביצים לרב יהודה, קודם היה לוי צריך לקנות הביצים, דהרי מה שלא קנה אינו יכול להקנות, אם כן אמר שמואל לרב יהודה שתחילה יכה על הקן שיתרוממו האמהות מחמת יראתם, נמצא שהאם כבר לא רובצת על הבנים, ואז יקנינהו לוי בר סימון לביצים בקנין חצר, ואחר כך לוי יקנה הביצים לר' יהודה בקנין סודר.

א. הוכחת החזון איש דאינה אלא קיומית

הנה תיקשי, היאך היה סגי שרב יהודה יכה בקן, הרי חייב במצות שילוח, ואם כן חייב לא רק להכות, אלא גם לשלוח האם עד שיצא מתחת ידו, ואע"פ שלוי זכה בהאפרוחים מחמת תקנת חכמים משום דרכי שלום ועכשיו אם ישלחם יפסידם, מכל מקום תקנה דרכי שלום אינו מפקיע מצוה דאורייתא.

אלא כתב בחזון איש (יו"ד סי' קע"ה ס"ק ב' ג') דמוכח מהכא דשילוח הקן אינה מצוה חיובית, ואם פגע בקן ואינו רוצה לזכות בבנים, אינו חייב בשילוח. ודלא כמו שכתבו בחכם צבי (סי' ס"א) ובחווות יאיר (סי' ס"ז) דשילוח הקן הוה מצוה חיובית.

ב. היאך נכנס לרשות של חבירו

הנה יש להעיר בדברי החזון איש, היאך יקיים שילוח הקן בשדה של אדם אחר שאינו מסכים שיעשה שילוח, דהרי אע"פ דמדאורייתא האפרוחים הוי הפקר, [רק חכמים תקנו שזה של בעל השדה משום דרכי שלום], מכל מקום לוי יכול למנוע מאחרים ליכנס לרשותו כדי לקחת ההפקר, והרי לוי לא רצה שישלחו האם אלא רצה להקנותו לרב יהודה.

ג. שאני הכא דהוה לצורך מצוה

אמנם יש לדון דשאני הכא שהיה נכנס כדי לקיים המצוה דשילוח הקן, והרי יש לעיין אם לצורך מצוה שרינן להכנס לרשות חבירו בלא רשותו. דהנה לחד גיסא, הרי בנפל חפץ לרשות חבירו, ואין חבירו מרשה לו להכנס, לכאורה יכול להכנס בעל כרחו, וטעמא דמילתא דהוי אבוד ממנו ואם כן יש כאן מצוות השבת אבידה, ואם כן יכול לכפותו לקיים המצוה, דמה לי לכפותו בגופו או בממונו.

וכי תימא הא דחזינן בגמרא כתובות (ק"ט ב') דהיכא דלית ליה דרך יפרח באויר, אך שאני התם דכיון דקנה הכי, הוה ליה כאבידה מדעת, ולא שייך בה השבת אבידה.

[אך בביאור הגר"א (חוי"מ סי' רע"ג סי' י"ג) משמע דגם בחפצו ברשות

או דילמא נימא דחייבת בשילוח מספק, דיתכן דכלפי שמיא גליא דמותר באכילה.

ב. חזינן דחייבת מספק

הנה לכאורה חזינן כהצד השני דחייבת מספק, דהנה בעלמא כאשר בעינן ראוי לאכילה, כגון לענין כיסוי הדם, דשחיטת טריפה פטורה, הרי מבואר בשולחן ערוך (יו"ד סי' כ"ח סעיף כ') דבספק טריפה חייב בכיסוי מספק ובלא ברכה, ולא אמרינן דאסור באכילה בתורת ודאי.

וכמו כן חזינן לענין אתרוג, דהרי בעינן אתרוג שראוי לאכילה, וכאשר אסור באכילה מספק, הוה פסול רק מספק. ובנתערבו חד בחד יקח שניהם וייצא ממה נפשך, שהרי אחד מהם ראוי לאכילה. ולא אמרינן דכל אחד חשיב ודאי אינו ראוי לאכילה מכיון שלמעשה אינו יכול לאוכלו. [ענין תשובות המאיר לעולם (ח"א סי' י"ד) שהכריע כהני"ל שיצא, ועוד עיין במהרי"ט אלגאזי (קהלת יעקב"י סי' ר"ל"ג) וברב פעלים (ח"א סי' ל"ה), וחי"ג סי' מ"ד) וביכורי יעקב (סי' תרמ"ט סי"ק מ"א)].

ג. נילף רוב משילוח הקן

הנה בחתם סופר (חי' חולין י"א א') דן דנילף דינא דרוב משילוח הקן, דהרי בלא דין רוב הוה ספק טריפה ואם כן אינו ראוי לאכילה.

וצריך עיון להמבואר דבספק טריפה גם כן היה חייב בשילוח מספק. ועוד, דאף אם נימא דבשני אתרוגים של איסור והיתר שנתערבו שאינו יוצא, מכל מקום שאני הכא דהא אפשר לבדוק לאחר שחיטה.

ד. נידון הני"ל לענין ברכות

עוד יש לדון כהני"ל לענין ברכות, דהנה קיימא לן (סי' קצ"א סעי' א', ומשנ"ב שם סק"ד) דהאוכל דבר איסור במזיד אינו מברך תחילה וסוף. מעתה יש לעיין באכל מאכל שהוא ספק איסור דאורייתא ואכל במזיד, האם מופקע מברכה בתורת ודאי או רק בתורת ספק.

ונפקא מינה בברכה לפנייה אם תועיל למאכל אחר היכא שדיבר בינתיים. [ואף בלא הפסיק בדיבור, למה שכתב בפרי מגדים (סי' ר"י"ב במ"ז אות ו') והגרע"א (גליון או"ח סי' כ"ז במג"א סק"ח) דאכילה אחרת בין הברכה לאכילה הוי הפסק]. שאם ודאי מופקע מברכה, אם כן ודאי לא מהני למאכל אחר, משא"כ אם הוה ספק ברכה, אם כן מספק מהני.

ולכאורה יש לדון דלא דמי להני"ל, דבשלמא לעיל לענין שילוח הקן או אתרוג, הנידון הוה מחמת החפץ, ובזה אמרינן דהחפץ הוה ספק ראוי לאכילה, משא"כ הכא הנידון על האדם, דדילמא הוה בוצע ברך נאץ ד', והרי לאדם אסור לאוכלו מספק, ואם כן שוב הוה "בוצע ברך" בתורת ודאי. ואע"פ שאם יתברר אחר כך שהיה מותר עלתה לו הברכה, אבל כל זמן שעומד בספיקו מתסר.

או דילמא נימא דלא כן, ונימא דלהצד שמותר הרי מותר. והדבר צריך תלמוד.

חבירו לא שרינן רק מתקנת יהושע, ואולי איירי דוקא בגווני שאין חבירו שם, ואינו מוזהר בהשבת אבידה. [וצריך עיון].

ויש לדון דהוה הדין באיכא אתרוג של הפקר בשדה של חבירו, וצריך האתרוג כדי לצאת ידי חובתו בחג הסוכות, מותר להכנס לרשות חבירו ולקחתו בעל כרחו של חבירו, דהרי כיון דצריך האתרוג למצוה, וחבירו ערב שיהא לו מצוה, הוה נמי בכלל השבת אבידה.

ד. ברשב"א מבואר דאין לכופו לוותר על ממונו

אמנם לאידך גיסא, העירו דמבואר דאינו חייב לוותר על ממונו מחמת ערבותו שחבירו יקיים מצוותו, דהרי כתב ברשב"א (תשובות ח"א סי' תע"ב) דמי שיודע למול ואינו רוצה למול אלא בשכר, ולאב אין ממון לתת לו, אין כופין אותו למול מפאת החיוב ערבותו.

[אלא כתב ברשב"א דמטעם אחר כופין אותו למול, דהרי זה שיש לו אב ואין ידו משגת ליתן שכרו הרי הוא כמי שאין לו אב, ובית דין מחוייבין למולו, וזה שהוא יודע למול ואין אחר שיודע, עליו חל החיוב יותר, ובית דין כופין אותו].

ואם כן הכי נמי נימא דאינו מחוייב לתת להשני ליכנס לרשותו אע"פ שצריך להכנס לקיים מצוה שמחוייב בו, כגון לקחת אתרוג של הפקר או להשיב אבידה.

ה. מעתה מהו לענין שילוח הקן

מעתה יש לדון דתליא בזה נידון הני"ל בשילוח הקן, האם לוי היה יכול למנוע מרב יהודה ליכנס לשדהו כדי לעשות שילוח הקן.

דלכאורה להצד הראשון דשרינן ליכנס לשדהו בלא רשות כדי להשיב אבידה או לקחת אתרוג של הפקר, אם כן הכי נמי נימא דשרי ליכנס כדי לעשות שילוח הקן, אמנם להצד דהוכחנו מתשובות הרשב"א דאינו יכול ליכנס, אם כן אין הכי נמי לא יוכל להכנס לעשות שילוח הקן. ואם כן תיקשי דברי החזון איש.

אלא יש לבאר דברי החזון איש, דאיירי באופן דלוי לא הקפיד על דריסת הרגל דרב יהודה, אע"ג דרב יהודה היה שולח העוף שתקנו חכמים שיהא בבעלותו של לוי [מחמת דרכי שלום]. וצריך תלמוד.

שילוח הקן בספק טריפה

הנה איתא בגמרא חולין (ק"מ א') אם טריפה חייב בשילוח, אבל אפרוח טריפה פטור משילוח, דילפינן "תקח לך" ולא לכלביך.

ויש לדון מהו בספק טריפה.

א. צדדי הספק

צדדי הספק, מי אמרינן דודאי פטורה משילוח, מכיון דלמעשה אסור באכילה מחמת ספק טריפה.

עניני שבת

בבבך ובתך, דהוה קרא מיוחד לענין שבת דחייב בשביתת בנו, תיפוק ליה מפאת הדין בכל התורה כולה דבית דין מצווין להפרישו מלעשות עבירה, והרי ממה נפשך אם יכול האב למנוע בנו מעשיית מלאכה, הא חייב להפרישו גם בכל עבירות בתורה וכמו כל קטן האוכל נבילות, ואם אינו יכול למנועו, אם כן גם לבתר קרא, הא אינו יכול למנועו.

ב. נפקא מינה לנידון הני"ל

אמנם אם נימא כהצד הני"ל דאזלינן בתר מקום האב, אם כן מיושב שפיר, דבאופן הני"ל שאצל האב שבת ואצל הבן אינה שבת, מצד דינא דקטן אוכל נבילות, פשיטא דלא חשיבא, דהקטן לא עשה מלאכה, משא"כ מצד שביתת בנו יש לומר דחייב, דאזלינן בתר מקום האב.

ג. ודאי אזלינן בתר מקום הבן

אבל זה אינו, דודאי אזלינן בתר מקום הבן, דאם לא כן יצטרכו בהמות לשבות כפי מקום האדון, ולא ראינו כן. [ועוד עיין מה שכתבנו בפי' ואתחנן תשע"ד].

מקום האב או מקום הבן

הנה יש לדון במקום שאצל האב שבת ואצל הבן אינו שבת, מפאת מהלך השמש, האם האב מצווה בשביתת בנו, דאזלינן בתר מקום האב, או דילמא אין האב מצווה, דאזלינן בתר מקום הבן.

א. קושיית החקרי לב

הנה בגמרא יבמות (ק"י א') דיינינן בקטן העושה עבירה, כגון אכילת נבילה, האם בית דין מחוייבין להפרישו, ואיכא מאן דאמר דחייבין להפרישו, דאע"ג דקטן לאו בר חיובא ולא בר עונשין, מכל מקום כיון דיש כאן עבירה אילו היה גדול, חייבין להפרישו. [אמנם קיימא לן בשולחן ערוך (או"ח סי' שמ"ג סעי' א') דאין חייבין להפרישו].

וחקשה בחקרי לב (מובא באמרי בינה ה"ל שבת סי' ז'), ובאחיעזר ח"ג סי' פ"א אות כ"ג) דלהאי מאן דאמר דמחוייבין להפרישו, למה לן קרא דלמען ינוח

זאת למודעי הדברים הנדפסים כאן אינם תמיד בלשונו של רבינו זצ"ל, מפאת שלפעמים דרכו היתה לכתוב בקצרה, ולתועלת המעיינים היה מן הצורך להוסיף תיבות קישור והסבר. הרבה פעמים האריך רבינו בכמה וכמה דרכים ואופנים באותו ענין, ולפעמים עשר ידות על הנדפס כאן, ע"כ במקום שהאריך העתקנו רק חלק מהדברים.

השבוע נתרם על ידי הגה"ה רבי חיים מאיר הורוביץ שליט"א אבדק"ק דז'יקוב ואב"ד לממונות גבעת זאב
תלמידו המובהק של רבינו הגדול זצוקלה"ה שלמד עמו בחברותא רבות בשנים י"ר שזכות רבינו הגדול יעמוד לו להתברך בכל הברכות, ימים על ימי מלך תוס"ף, יפוצו מעיינותיו חוצה, ובכל אשר יפנה יצליח, וימלא ד' כל משאלות לבו לשובה.